

Др Мирослав Милосављевић,
Факултет за правне и пословне студије
„Др Лазар Вркатић“ у Новом Саду

Мср Јелена Милосављевић,
Војвођанска банка, а. д. Нови Сад

КОРПОРАЦИЈСКА ПРАВА АКЦИОНАРА У АКЦИОНАРСКОМ ДРУШТВУ*

САЖЕТАК: У раду се разматра актуелна и значајна тема која се односи на корпорацијска права акционара, која обухватају права акционара на учешће у раду скупштине друштва, што се огледа у сазивању скупштине, уврштавање одржених тачака у дневни ред, као и право на информисање.

У раду је дат и кратак преглед неких решења из упоредног права, у циљу доприноса да се сагледају евентуални недостаци и могућа усавршавање наших прописа и њихово усклађивање са бољим решењима.

Кључне речи: акционари, корпорацијска права, скупштина, информисаност, гласање

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Поред имовинских и специјалних права, акционари у акционарским друштвима имају и корпорацијска права.

У корпорацијска права акционара убрајају се:

- право на учешће у управљању друштвом и

* Рад примљен 21. 9. 2017. године.

- право приступа правним актима и другим документима и информацијама.¹

Под правом управљања друштвом подразумевају се више права, пре свега права у вези са радом скупштине друштва и право гласа.²

ПРАВА У ВЕЗИ СА РАДОМ СКУПШТИНЕ

Права акционара која су у вези са радом скупштине (корпорацијска³ или управљачка права⁴) и ту спадају право на сазивање скупштине и право гласа.⁵

Право на сазивање скупштине, које се огледа у томе што акционари, који имају или представљају (заступају) најмање 20 % гласова акционарског друштва или оснивачким актом утврђени мањи део, могу захтевати од директора (ако је управљање друштвом једнодомно), односно од надзорног одбора (ако је управљање друштвом дводомно) да сазове скупштину, уз навођење разлога за сазивање скупштине и питања о којима би скупштина требало да одлучује. Ако надлежни орган не сазове седницу скупштине у року од три дана од дана пријема захтева, тако да дан одржавања седнице буде најкасније 15 дана од дана пријема захтева, подносиоци тог захтева могу сами сазвати седницу скупштине у року од осам дана од дана истека тог рока за одржавање седнице скупштине.⁶

Право је акционара, који поседују или заступају најмање 10 % удела у основном капиталу друштва, да путем писаног обавештења друштву, **ставе додатне тачке на дневни ред већ сазване седнице скупштине акционара.**⁷ Дакле, ово је ситуација када је скупштина акционара у обавези да уврсти у дневни ред додатне тачке на разматрање.

Акционари који поседују најмање 5 % акција са правом гласа могу одбору директора, односно надзорном одбору (ако је управљање дводом-

¹ Царић, Славко и др.: *Привредно право*, Факултет за економију и индустријски менаџмент, Нови Сад, 2016, 68.

² Академик Мирко Васиљевић, право учешћа у раду скупштине и право гласа у ужем смислу, назива статусним или чланским правима акционара. Васиљевић, Мирко, *Компанијско право: Трговинско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2005, 276.

³ Фримерман, Александар, Фримерман, Андреј: *Акционарско друштво*, Финекс, Београд, 1998, 90.

⁴ Брабић, Јакша, *Право друштва – књижа друга*, Друштво капитала, Организатор, Загреб, 2002, 279.

⁵ Царић, Славко и др.: *наведено дело*.

⁶ Чл. 202. Закона о привредним друштвима (*Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015).

⁷ Чл. 206. ЗОПД РС.

но) да предложи додатне тачке за дневни ред седнице, уз навођење разлога и достављање предлога одлуке коју скупштина треба да донесе.⁸ Пошто су у овој ситуацији акционари са мањим процентом акција него у претходном случају, исти могу само да предложе да се одређена питања уврсте у дневни ред. Уколико одбор директора, односно надзорни одбор не прихвати предлог у року од три дана од дана његовог пријема, подносилац предлога има право да у даљем року од три дана захтева да надлежни суд, у ванпарничном поступку, наложи друштву да предложене тачке стави на дневни ред скупштине.⁹

Суд може да одлучи да се његова одлука објави о трошку друштва у најмање једном високотиражном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике Србије.¹⁰

Право учествовања у раду скупштине акционарског друштва припада сваком акционару на основу самог закона и исто се не може оспорити. Уколико би акционар од стране друштва или уз знање било ког директора или члана надзорног одбора био онемогућен да учествује у раду седнице на којој је одлука донета, може тужбом надлежном суду да побива одлуку донету на тој седници скупштине и тражи накнаду штете.¹¹

Статутом се може утврдити минималан број акција које акционар мора да поседује да би лично учествовао у раду скупштине, који не може бити већи од броја који представља 0,1 % укупног броја акција одговарајуће класе. Акционари који појединачно не поседују довољан број акција, имају право да у раду скупштине учествују преко заједничког пуномоћника.¹²

У Закону о привредним друштвима из 2011. године није до краја, на изричит и систематичан начин утврђено шта све представља садржину учешћа у скупштини акционарског друштва.¹³ Анализом законских одредаби може се закључити да је то право расправљања о питањима која су на дневном реду скупштине, предлагање одговарајућих решења, тражење обавештења и др.

Право гласа представља овлашћење акционара да остварује своју вољу доношењем одлуке у скупштини акционарског друштва.

Акционар не може да се одрекне права гласа, међутим, може то право да не користи. Право гласа се не може одузети акционару. У принципу, право гласа не може да постоји без акција и у нашем Закону, да

⁸ Чл. 337. ЗОПД РС.

⁹ Чл. 338. ЗОПД РС.

¹⁰ Исто.

¹¹ Чл. 376. ЗОПД РС.

¹² Чл. 328. ст. 3. и 4. ЗОПД РС.

¹³ Више: чл. 328. ст. 2. ЗОПД РС.

би се отклониле недоумице које су постојале у пословној пракси и ради заштите акционара, предвиђено је да право гласа на основу акција датих у залогу има акционар као залогодавац.¹⁴ Сматрамо да одређене функције управљања друштвом могу имати повериоци у случајевима, под условом и на начин који је предвиђен уговором о кредиту или другим уговором. Овај институт, који даје право гласа без поседовања акција, успостављен је ради заштите поверилаца и исти је факултативан. У начелу не постоје акције које не дају право гласа у скупштини акционарског друштва. Изузетно, без права гласа могу се издавати само приоритетне акције, с тим да њихова номинална вредност не може бити већа од 50 % основног капитала акционарског друштва.¹⁵

Основно правило у нашем и упоредном праву је да акционари остварују право гласа према броју и врсти акција коју имају, уколико статутом није друкчије утврђено.¹⁶

Свака акција, уз исте услове, даје једнако право гласа и забрањено је издавање акција које би, уз исти номинални износ, давале различит број гласова.

Законом о тржишту капитала¹⁷ утврђен је изузетак од основног принципа да свака акција даје право гласа сразмерно номиналној вредности. То је ситуација када лице (физичко или правно) које стекне (непосредно или посредно) акције по основу којих остварује право гласа тако да његов удео у основном капиталу акционарског друштва достигне, пређе или падне испод границе од 5 %, 10 %, 15 %, 20 %, 25 %, 30 %, 50 % и 75 % права гласа истог акционарског друштва чијим се акцијама тргује на регулисаном тржишту, односно МТП, дужно је да о томе обавести Комисију, то друштво и регулисано тржиште, односно МТП на коме су акције тог друштва укључене у трговање.¹⁸

Уколико лице не изврши ову обавезу, док исту не изврши, привремено у складу са законом, губи право гласа на основу тако стеченог учешћа у основном капиталу акционарског друштва.¹⁹

У француском праву, свака акција, без обзира на врсту, даје најмање један глас у скупштини акционарског друштва,²⁰ осим приоритетних акција које се могу издати без права гласа.

¹⁴ Чл. 361. ЗОПД РС.

¹⁵ Чл. 253. ст. 2. и ЗОПД РС.

¹⁶ Чл. 250. и 251. ЗОПД РС; чл. 370. ст. 6. енглеског Трговачког закона из 1985. – ЕТЗ; чл. 692. швајцарског Законика о облигацијама из 1911. – ШЗО; § 12. ст. 1. Закона о акционарским друштвима из 1965. – НЗОАД; чл. 174. француског Закона о трговачким друштвима из 1966. – ФЗОТД.

¹⁷ Закон је објављен у: *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 112/2015 и 108/2016.

¹⁸ Чл. 57. Закона о тржишту капитала.

¹⁹ Чл. 62. Закона о тржишту капитала.

²⁰ Чл. 174. и 269. ст. 2. француског Закона о трговачким друштвима из 1966. – ФЗОТД.

У немачком праву свака акција даје један глас у скупштини акционарског друштва, осим приоритетних акција које се могу, као и у француском праву, издавати без права гласа. По овом праву могу се издати, уз одобрење надлежног државног органа ако то захтева јавни интерес, акције са више гласова.²¹

У енглеском праву могуће је издавати обичне акције са једним или више гласова,²² као и издавање акција без права гласа.

У неким правима, статутом се може утврдити највећи број гласова сваког акционара, без обзира на номиналну вредност акција које поседују, под условом да то важи за све акционаре који поседују акције са правом гласа.²³ Овде се не ради о искључењу права гласа, већ о његовом ограничењу и уводи се ради ограничења гласачке моћи акционара са великим бројем гласова. На овај начин друштво се, како то неки аутори²⁴ наводе, брани од „непријатељског” преузимања или када постоји опасност да неко, од већ постојећих акционара, стекне велики утицај, а што би могло бити штетно за акционарско друштво.²⁵ Ограничено право гласа на одређени највећи број гласова, сматра се, може имати негативне последице које се огледају у дестимулацији продаје акција.

Како у нашем, тако и у упоредном праву, законом су предвиђене ситуације када постоји искључење права гласа ради заштите интереса акционарског друштва и осталих акционара.

Акционар не може да гласа о питањима када постоји конфликтност интереса на седници скупштине на којој се одлучује о: његовом ослобађању од обавеза према друштву или о смањењу тих обавеза; покретању или одустајању од спора против њега; одобравању послова у којима тај акционар има лични интерес.²⁶ Овде није реч о губитку права гласа, већ о томе да се ово право не може остварити у одређеним ситуацијама.

Гласови акционара чије је право гласа искључено не узимају се у обзир приликом утврђивања кворума.²⁷

Изузетак од искључења код гласања могућ је само када је у питању једночлано акционарско друштво, где постоји само један акционар који се

²¹ § 12. ст. 1 и §. 12. ст. 2. НЗОАД.

²² Акције са правом на више гласова називају се А shares (А акције) или founders shares (акције оснивача) пошто су резервисане за осниваче који на овај начин остварују контролу у управљању акционарским друштвом.

²³ У чл. 291. Хрватског закона о трговачким друштвима из 1993. – ГЗОТД. У чл. 221. ст. 4. Закона о предузећима РС из 1996. године била је предвиђена оваква могућност. У Закону о привредним друштвима РС из 2011, оваква могућност није предвиђена.

²⁴ Semler, U. F. 496. према: Барбић Јакша, *наведено дело*, 508.

²⁵ Schmidt, K., 608, према: Барбић Јакша, *наведено дело*, 509.

²⁶ Чл. 362. ЗОПД РС.

²⁷ Исто.

не може искључити из гласања с обзиром да у таквој ситуацији не би имао ко да доноси одлуке, те друштво не би могло да функционише. Међутим, овде је систем одговорности постављен на другачији начин и у функцији је заштите поверилаца акционарског друштва од одлука акционара који одлучију руководећи се искључиво својим интересима.

Акционар може бити изабран у надзорни одбор, а може бити именован и за директора акционарског друштва. Избором у неки од органа друштва, акционар је у могућности да непосредније учествује у управљању и контроли друштва.

У неким упоредним правима, акционар право гласа стиче тек уплатом уписаних акција у целости, уколико уговором о оснивању није утврђено другачије.²⁸ У нашем праву, уколико се акције плаћају у више рата, право из таквих акција остварује се сразмерно висини исплаћених рата.²⁹

Да би користио право гласа, акционар је обавезан да претхоно докаже да поседује акције са правом гласа. Акционар – физичко лице, право гласа може да остварује лично. Он то право може да оствари и преко пуномоћника.³⁰ У нашем праву пуномоћник не може бити (ако је управљање друштвом дводомно) лице које је директор или члан надзорног одбора друштва.³¹ У јавном акционарском друштву пуномоћник акционара не може бити лице које је: контролни акционар друштва или је лице које је под контролом контролног акционара или директор или члан надзорног одбора друштва, или лице које има то својство у другом друштву које је контролни акционар друштва или у друштву које је под контролом контролног акционара или запослени у друштву или лице које има то својство у другом друштву које је контролни акционар друштва или у друштву које је под контролом контролног акционара или ревизор друштва или запослени у лицу које обавља ревизију друштва, или лице које има то својство у другом друштву које је контролни акционар друштва или у друштву које је под контролом контролног акционара.

Пуномоћје се, по правилу, може дати само за једну скупштину а важи и за поновно заказану скупштину. Ако у пуномоћју за гласање није наведено да се даје за једну седницу скупштине, оно важи и за све наредне седнице скупштине до опозива, односно до истека периода на који је дато.³²

²⁸ Чл. 79. ФЗОТД; § 134. НЗОАД.

²⁹ Новаковић, Секула, „Стварна, управљачка и имовинска права које даје акција“, часопис *Радни односи и управљање*, бр. 12/2002, 57.

³⁰ Чл. 344. ЗОПД РС.

³¹ Чл. 345 ст. 2. ЗОПД РС.

³² Чл. 44. ЗОПД РС.

У енглеском праву пуномоћје може бити специјално, дато само за једну скупштину и генерално које нема временско ограничење и важи до опозива.³³

У нашем праву регулисано је питање форме и садржине пуномоћја, као и у већини упоредних права.³⁴ У енглеском, немачком и француском праву тражи се да акционар изда писмено пуномоћје за заступање и гласање у скупштини акционарског друштва.³⁵

Акционари – правна лица, своје право гласа у скупштини акционарског друштва остварују преко својих заступника. У нашем праву то је директор или друго лице које је предвиђено статутом. Заступник друштва може пренети путем пуномоћја своја овлашћења за гласање у скупштини на другог.

ПРАВО НА ИНФОРМИСАЊЕ

Право на информисање, представља лично право сваког акционара и оно омогућује да се обезбеди начело јавности у раду акционарског друштва. Потпуна и благовремена информисаност омогућава да акционар располаже са свим потребним подацима о стању у друштву, а пре свега о финансијској ситуацији, производњи, пласману робе, перспективи рада, радом органа друштва и др. који су потребни, пре свега, ради компетентног одлучивања у скупштини акционарског друштва, као и ради контроле пословања друштва.

Информисаност у акционарском друштву се врши путем периодичних и годишњих извештаја о пословању акционарског друштва; извештаја надзорног одбора и ревизора, који се подносе скупштини на разматрање; битна обавештења о пракси корпоративног управљања које спроводи друштво и др.³⁶

Информисање акционара врши се без њиховог захтева или на основу њиховог захтева. Право на информисање, као и садржина и обим права не зависи од броја и вредности акција које акционар поседује.

Одбор директора (односно извршни одбор или секретар друштва) дужан је да акте и документе, као и финансијске извештаје друштва, стави на располагање сваком акционару на његов писани захтев ради вршења увида и копирања, осим ако исте могу да преузму на интернет страници

³³ Adam J. H., *Longman's Concise Dictionary of Business English*, Glazgov, 1985, 229.

³⁴ Чл. 44. ЗОПД РС.

³⁵ § 134. ст. 3. и 4. НЗОАД; чл. 232. ст. 1. француске Декларације бр. 67–236.

³⁶ Чл. 368. и 369. ЗОПД РС.

друштва. Ова обавеза постоји и према бившим акционарима за акта, документе и извештаје у време када су они били чланови друштва.³⁷

Сматра се да је обавеза обавештавања извршена када је друштво омогућило слободан приступ и преузимање са интернет странице друштва, без накнаде.

У Закону о привредним друштвима из 2011. године постоји задовољавајући број одредаба о праву акционара на информисање. Ипак, неопходно је да се област информисања акционара шире и детаљније уреди оснивачким актом или статутом акционарског друштва.

Да би функционисао систем информисања, потребно је свеобухватно уредити начин остваривања наведених права акционара.

У нашем праву³⁸, као и у француском³⁹ и енглеском⁴⁰, уколико буде повређено право на информисање или приступ актима друштва, акционар може поднети захтев надлежном суду, односно другом органу, за остваривање својих права. Код нас је законом предвиђена привреднопреступна одговорност коју сноси орган који је повредио право на информисање.⁴¹

У поступку који је покренут уколико је повређено право на информисање надлежан је суд одређен законом којим се уређује надлежност суда према седишту привредног друштва, односно према месту пословања огранка страног правног лица.⁴²

Карактеристика француског права из области информисања акционара је да исто ужива кривичноправну заштиту.⁴³

Право на информисање није апсолутно и исто има ограничења, како према врсти информација о акционарском друштву, тако и према лицима која могу добити одређене информације. Значајно је истаћи да информисање акционара не може бити у супротности са интересима акционарског друштва. Под интересом акционара, од стране највећег броја аутора, сматра се пословна тајна.⁴⁴

Под пословном тајном сматрају се, најчешће, исправе и подаци који су утврђени одлуком управе акционарског друштва чије би саопштавање неовлашћеном лицу било противно пословању истог и штетило његовим

³⁷ Чл. 464. ЗОПД РС.

³⁸ Чл. 466. ЗОПД РС.

³⁹ Чл. 195. Декрета број 67–236, утврђује да, на захтев акционара, суд може да именује независног финансијског ревизора ради контроле пословних књига акционарског друштва.

⁴⁰ У енглеском праву, акционари имају могућност да од трговачке коморе захтевају истрагу над пословним операцијама пословодстава.

⁴¹ Чл. 585. т. 7 ЗОПД РС.

⁴² Чл. 7. ЗОПД РС.

⁴³ Чл. 108. и 170. ФЗОТД.

⁴⁴ Арсић, Зоран, „Пословна тајна“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1–3/89, 54. и даље.

интересима и пословном угледу. Те исправе и подаци су најчешће: програми и планови друштва; инвестициони елаборати са документацијом; технолошки поступци и њихова документација; нормативи и калкулације трошкова производње; планови акционарског друштва и извештаји о реализацији истих; стање дуговања и потраживања итд.

Дужност чувања пословне тајне, по правилу, траје и после престанка статуса акционара у друштву.

ЗАКЉУЧАК

У корпорацијска права акционара убрајају се: право на учешће у управљању друштвом и право приступа правним актима и другим документима и информацијама. Под правом управљања друштвом подразумевају се више права, пре свега права у вези са радом скупштине друштва и право гласа.

Значајно је нагласити да је акционарима, законом о привредним друштвима, загарантовано право на сазивање седнице скупштине акционарског друштва и уврштавање у дневни ред одређених тачака које би се разматрале и о којима би се одлучивало.

Акционари који имају 20 % гласова могу да сазову седницу скупштине друштва, док акционари који располажу са 10 % удела у друштву могу уврстити у дневни ред, већ сазване седнице скупштине, додатне тачке дневног реда. У другој ситуацији, акционари са најмање 5 % акција могу предложити надлежним у друштву да уврсте одређене тачке у дневни ред ради разматрања и одлучивања.

Уколико надлежни не би уврстили у дневни ред предложену тачку, тада акционари који су били предлагачи могу захтевати од надлежног суда да исти у ванпарничном поступку наложи уврштавање тачке у дневни ред седнице скупштине друштва.

Заштита акционара, коме је онемогућено да учествује у раду скупштине друштва, могућа је на тај начин што исти може да поднесе тужбу суду ради побијања одлуке скупштине друштва. Тужба не задржава побијану одлуку од извршења, осим уколико суд, на основу захтева тужиоца, не донесе привремену меру обуставе одлуке од извршења.

Код нас, уколико буде повређено право на информисање или право приступа актима друштва, акционар може поднети захтев надлежном суду ради остваривања ускраћених права. Код нас је законом предвиђена привреднопреступна одговорност коју сноси орган који је повредио право на информисање.

На крају, можемо констатовати да и поред задовољавајућих законских норми којима је регулисана област корпоративних права акционара и њихова заштита, неопходно је и даље нормирати ову област, користећи искуства правних система са дугом традицијом у заштити наведених права.

ЛИТЕРАТУРА И ПРОПИСИ

- Adam, J. H., *Longman's Concise Disctionarry og Business English*, Glazgov, 1985.
- Арсиф, Зоран, „Пословна тајна“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1–3/89, 54. и надаље.
- Брабић, Јакша, *Право друштва* – књига друга, Друштво капитала, Организатор, Загреб, 2002.
- Васиљевић, Мирко, *Компанијско право: Трговинско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2005.
- Јанковец, Ивица, *Привредно право*, Службени лист, 1999.
- Новаковић, Секула, „Стварна, управљачка и имовинска права које даје акција“, часопис *Радни односи и управљање*, бр. 12/2002.
- Фримерман Андреј, *Акционарско друштво*, Финекс, Београд, 1998.
- Царић, Славко и др., *Привредно право*, Факултет за економију и индустријски менаџмент, Нови Сад, 2016.
- Закон о тржишту капитала, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 112/2015 и 108/2016.
- Закон о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015.

CORPORATE RIGHTS OF SHAREHOLDERS IN A JOINT STOCK COMPANY

Miroslav Milosavljević Ph.D.

Faculty of Law and Business Studies “Dr Lazar Vrkatić” in Novi Sad

Jelena Milosavljević

master economist, Vojvodanska banka, a.d. Novi Sad

S u m m a r y

This paper discusses a current and important topic related to the corporate rights of shareholders, which includes the rights of shareholders to participate in the work of the assembly of the company, which is reflected in the convening of the assembly, listing certain items on the agenda, and the right to information.

The paper provides a brief overview of some solutions from comparative law, with the aim of contributing to the possible shortcomings and possible improvement of our regulations and their alignment with better solutions.

Key words: shareholders, corporate rights, assembly, information, voting